

Osnivanje društva učitelja gimnastike Hrvatske i Slavonije

PRVA STALEŠKA ORGANIZACIJA NA PODRUČJU TJELESNO-ZDRAVSTVENE KULTURE U HRVATSKOJ, DRUŠTVO UČITELJA GIMNASTIKE HRVATSKE I SLAVONIJE, OSNOVANA JE 4. SRPNJA 1896. U ZAGREBU, A NA ČELO UPRAVNOG ODBORA DRUŠTVA IZABRAN JE FRANJO BUČAR. NO, I NAKON OSNIVANJA TOG DRUŠTVA, SITUACIJA VEZANA UZ NASTAVU TZK U SREDNJIM ŠKOLAMA OSTALA JE ISTA KAKVA JE I BILA - NESREĐENA I POMALO KAOTIČNA

Piše **Zrinko Čustonja**

Nakon završetka Tečaja za učitelje gimnastike (1894. - 1896.) polaznici se kao visokokvalificirani učitelji tjelesno-zdravstvene kulture (TZK) vraćaju u svoja mjesta i pokušavaju primijeniti novostečena znanja. Promiču švedski gimnastički sustav i nove „engleske” igre koje su naučili na Tečaju.

Iz članaka u časopisu *Gimnastika* i iz Bučarove korespondencije s tečajcima doznajemo da se osnivaju mnoge nove i oživljavaju stare sokolske i športske organizacije. Grade se igrališta i instaliraju sprave u školama i u mjestima gdje su bili raspoređeni. Osnivaju se sekcije tenisa, mačevanja, nogometa, klizanja, skijanja, pa čak i kriketa i kroket¹.

U to vrijeme, nekoliko mjeseci nakon završetka Tečaja, kod tečajaca se osjećao polet i zadovoljstvo. Međutim, „...Kršnjavi prije svog odstupa nije uspio ponovo ozakoniti obaveznu nastavu na srednjim školama koja je ukinuta nakon smrti Franje Hochmana. To je... otežalo položaj svršenih učitelja gimnastike jer je većina bila u stvari privremeno namještena na školama”². Uskoro se Bučaru javljaju i tečajci s prvim problemima.

Nerazumijevanje za novi predmet

Tadašnje društvene okolnosti tečajcima su otežavale, a vrlo često i onemogućavale, normalno djelovanje. Bili su prvi visoko školovan kadar u Hrvatskoj za područje TZK-a, koje je još bilo relativno novo, a nisu im bile osigurane osnovne materijalne pretpostavke za rad. Trebali su, kao bivši osnovnoškolski učitelji, nakon godine i pol dana polaznja Tečaja raditi u srednjim školama i biti po pravima i obvezama izjednačeni s ostalim nastavnicima koji su završili redovno visokoškolsko obrazovanje. „*Nakon naglog završetka Tečaja i po dolasku na svoje nove dužnosti, učitelji gimnastike nailazili su na najrazličitije prepreke. Postavljane su im najra-*

znovrsnije smetnje, dijelom nesvjesno, zbog nerazumijevanja važnosti ovog predmeta, pa sve do svjesnog maltretiranja i omalovažavanja iz političkih motiva.”³

Odlazak Izidora Kršnjavija

Sasvim je sigurno da je i politika jedan od razloga zašto švedski gimnastički sustav nije nikada zaživio u Hrvatskoj i zašto je trebalo proći razmjerno dosta vremena prije nego li su športske igre i moderni športovi, koje je Bučar propagirao na Tečaju, uhvatile korijen. Budući da se švedski gimnastički sustav počeo uvoditi u Hrvatsku iz političkih razloga, u borbi protiv bana Khuena-Hedervaryja nekritički se napadalo i osuđivalo sve što su učinili on i njegova vlada. Kako je Izidor Kršnjavi, kao istaknuti eksponent politike Khuena-Hedervaryja, pomagao razvoj nastave TZK, sva su njegova nastojanja na tom području bila izložena kritici⁴. Tako su i tečajce „*smatrali izdajicama naroda kao što su smatrali i njihova zaštitnika dra Kršnjavija i njegovog štićenika F. Bučara*”⁵. S druge strane, Khuen-Hedervary je 1896. godine osudio djelovanje Kršnjavija i primorao na odstupanje s dužnosti prvog čovjeka Odjela za bogoštovlje i nastavu. Ta je osuda vrijedila i za sva njegova nastojanja u vezi s Tečajem za učitelje gimnastike. „*... Nakon odstupanja dra. Kršnjavija s mjesta odjelnog predstojnika za bogoštovlje i nastavu prestao je sav interes za tjelesni odgoj kod naše vlade. Nisu se dalje izgrađivale gombaone, nisu se nabhavljale sprave te mnogi od učitelja, koji su svršili taj tečaj, nisu imali mogućnost da u toj struci rade, te su je i napustili.*”⁶

Osnivanje Društva učitelja gimnastike Hrvatske i Slavonije

U takvim se okolnostima završeni učitelji, koji su unaprijed, ni krivi ni dužni, bili osuđeni s obiju strana i prepušteni sami sebi da se snalaze kako znaju i umiju, okupljaju 4. srpnja 1896. u Zagrebu. Sastanak, ranije zamišljen kao mjesto razmjene iskustava, poslužio je kao mjesto usu-

Nastavnik tjelovježbe Stanko Gnjatović u dvorištu škole u Petrinji s učenicima igra krocket 1908. godine

Polaznici Tečaja za učitelje gimnastike u dvorani u školi u Vršavskoj ulici u Zagrebu 1894. godine

glašavanja stavova i organiziranja radi zajedničkog nastupanja. Osnovana je prva staleška organizacija na području TZK u Hrvatskoj - Društvo učitelja gimnastike Hrvatske i Slavonije. Na čelo upravnog odbora Društva izabran je Franjo Bučar. Tom je prilikom sastavljena predstavka novom predstojniku Odjela za bogoštovlje i nastavu Otonu pl. Krajčoviću u kojoj se, među ostalim, tražilo: „1. da se gimnastika ponovo uvede kao obligatan predmet u srednje i više pučke škole, 2. da se izvrše imenovanja još neimenovanih učitelja gimnastike, 3. da se dade razredništvo onim učiteljima s manjim brojem sati, ili neki drugi predmet: risanje, slöjd, i uzmu u obzir za rad u šegrtskim školama, 4. da se postojeće zgrade uredi i prikladno izgrade, kao i igrališta, 5. da se dopita (dostavi, op. a.) mjesni doplat”⁷.

Čini se da se novi predstojnik Oton pl. Krajčović oglasio o navedene zahtjeve i tim se prvim pokušajem ništa nije uspjelo riješiti. Situacija vezana uz tečajce i nastavu TZK u srednjim školama ostala je ista kakva je i bila - nesređena i pomalo kaotična. Društvo učitelja gimnastike Hrvatske i Slavonije ponovno se sastalo tek 1906. godine na II. plenarnom sastanku i uputilo predstavku Hrvatskom saboru ponovno tražeći stalna zaposlenja. Ni tada nisu dobili odgovor, iako su se društvene i političke okolnosti tada već znatno izmijenile.

Osnivanje Društva za tjelesni uzgoj

Još jedna organizacija, koja je imala dodirnih točaka s nastavom TZK, osnovana je pod vodstvom dr. Hinka Hranilovića (1860. - 1922.), profesora geografije na Sveučilištu u Zagrebu, aktivnog sokolaša, planinara i predavača na Tečaju za učitelje gimnastike. Društvo za tjelesni uzgoj osnovano je 28. svibnja 1898. godine u Zagrebu. Tajnik društva bio je Ivan Tomašić, školski nadzornik i istaknuti učitelj koji se bavio i pitanjima nastave TZK. Autor knjige „Gimnastičke igre” zauzimao se za jaču primjenu narodnih

igara u nastavi TZK. Svrha Društva bila je: „...nastojati da sveukupni uzgoj hrvatskog naroda harmonijskim razvojem čovječje duše i tijela prema iskustvom utvrđenim, znanstvenim načelima unaprijedi zdravlje naroda i time podigne njegovo blagostanje”⁸. Društvo je okupljalo pedagoge, liječnike i prijatelje mladeži radi popularizacije „tjelesnog uzgoja”⁸ nastojeći da „pedagogija i higijena u uzgoju hrvatskog naroda pruže složnu ruku i time unaprijede narodno nam duševno i tjelesno zdravlje, što je najznatniji uvjet blagostanju i sreći miloga nam roda i domovine”⁹. Nažalost, sad ne raspoložemo izvorima na temelju kojih bismo mogli dobiti detaljniji uvid u rad i djelovanje navedenih društava. Čini se da je nakon prvih akcija, koje su pobudivale interes javnosti, njihova daljnja djelatnost bila skromnijih razmjera.

¹ Radan, Ž. (1970). Franjo Bučar i gimnastički i sportski pokret..., str. 51 i 77-81.

² Radan, Ž. (1971). Školovanje kadrova..., str. 396.

³ Isto.

⁴ Vidi Cuvaj, A., sv. 8, str 247-249.

⁵ Radan, Ž. (1970). Franjo Bučar i gimnastički i sportski pokret..., str. 78.

⁶ Bučar, F. (1944). 50 godina gimnastičkog učiteljskog tečaja u Zagrebu. Hrvatski šport, 29, prema Radan, Ž. (1970). Franjo Bučar i gimnastički i sportski pokret..., str. 47.

⁷ Gimnastika - list za školsku i društvenu gimnastiku, 1896, 6 (8), 124.

⁸ Sokol, 1910., 9 (3), 33, prema Janković, V. (1954). Iz prošlosti fizičkog odgoja..., 32.

⁹ Tomašić, I. (1898). Hrvatsko društvo za tjelesni uzgoj. U: Škola, 9., 172-173, prema Janković, V. (1954). Iz prošlosti fizičkog odgoja..., str. 33.

Literatura

1. Cuvaj, A. (1910). Grada za povijest školstva kraljevina Hrvatske i Slavonije od najstarijih vremena do danas. Svezak I-XI. Zagreb: Kraljevska hrvatska-slavonska-dalmatinska zemaljska vlada, Odjel za bogoštovlje i nastavu
2. Čustonja, Z. (2004). Razvoj nastave tjelesne i zdravstvene kulture u Hrvatskoj. Zagreb: Hrvatski športski muzej
3. Gimnastika - list za školsku i društvenu gimnastiku, 1896., 6 (8)